

Карпенко Ганна МIRONІВНА,

ORCID: 0000-0003-1034-4424

кандидат психологічних наук, доцент,

доцент кафедри іноземних мов

*Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника*

Мельник Наталія МИРОСЛАВІВНА,

ORCID: 0000-0002-8162-0951

асистент кафедри іноземних мов

*Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника*

Турчин Оксана ВОЛОДИМИРІВНА,

ORCID: 0000-0003-1849-3897

кандидат психологічних наук,

доцент кафедри іноземних мов

*Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника*

ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ (ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ)

THE FORMATION OF PATRIOTIC COMPETENCE IN A FUTURE TEACHER OF THE NEW UKRAINIAN SCHOOL (THEORETICAL ASPECT)

Стаття присвячена дослідженню процесу формування патріотичної компетентності у майбутнього вчителя Нової української школи (НУШ), що набуває особливої актуальності в умовах повномасштабної російсько-української війни. Автор підкреслює нагальну потребу у вихованні молодого покоління, яке поділяє національно-патріотичні цінності, ідеали свободи, незалежності та відповідальності за долю країни. У цьому контексті патріотизм розглядається як цілісна особистісна якість, що включає не лише любов до Батьківщини, а й глибоке знання мови, культури, історії, державної символіки, готовність до громадянської участі та активної життєвої позиції.

У фокусі дослідження – формування патріотичної компетентності як однієї з ключових професійних якостей вчителя НУШ, яка дозволяє ефективно передавати знання та цінності учням, формуючи в них національну ідентичність, громадянську свідомість та повагу до культурної спадщини. Автор здійснює аналіз різних наукових підходів до трактування поняття патріотизму та його складових, зокрема когнітивного, емоційно-мотиваційного, діяльнісного, полікультурного, рефлексивного та етноідентифікаційного компонентів.

Розглядаються педагогічні засади та практичні інструменти формування патріотичної компетентності у студентів педагогічних закладів вищої освіти. Особлива увага приділяється ролі проектної діяльності, студентського самоврядування, наставництва, створенню культурно-просвітницьких просторів, які сприяють формуванню лідерських навичок, ініціативності, критичного мислення та відповідального ставлення до суспільних процесів.

У статті підкреслюється, що ефективне патріотичне виховання можливе лише за умови взаємодії між родиною, освітніми установами, громадськими організаціями та місцевою владою. Акцент зроблено на важливості створення цілісної системи національного виховання, орієнтованої на формування висококваліфікованих педагогів – свідомих громадян, які стануть провідниками змін в освіті та суспільстві.

Таким чином, патріотична компетентність розглядається як стратегічно важлива складова професійного розвитку майбутніх педагогів у Новій українській школі. Її формування має відбуватися комплексно – через поєднання теоретичних знань, емоційно-ціннісного ставлення до Батьківщини та практичного досвіду участі в громадському житті.

Ключові слова: навчати, патріотична компетентність, цінності, Нова українська школа, професійний розвиток.

The article is devoted to the study of the process of forming patriotic competence in future teachers of the New Ukrainian School (NUS), that is particularly relevant in the context of the full-scale Russian-Ukrainian war. The author emphasizes the urgent need to educate a young generation that shares national and patriotic values, the ideals of freedom, independence, and responsibility for the fate of the country. In this context, patriotism is considered a holistic personal quality that includes not only love for the Motherland, but also a deep knowledge

of the language, culture, history, state symbols, as well as readiness for civic engagement and an active life position.

The focus of the study is on the development of patriotic competence as one of the key professional qualities of NUS teachers, which enables them to effectively transmit knowledge and values to students, fostering national identity, civic consciousness, and respect for cultural heritage. The author analyzes various scholarly approaches to defining patriotism and its components, including cognitive, emotional-motivational, activity-based, multicultural, reflective, and ethno-identificational dimensions.

The article explores pedagogical foundations and practical tools for developing patriotic competence among students of pedagogical institutions of higher education. Special attention is paid to the role of project-based learning, student self-government, mentoring, and the creation of cultural and educational spaces that promote leadership skills, initiative, critical thinking, and a responsible attitude toward social processes.

It is emphasized that effective patriotic education is only possible through the cooperation of families, educational institutions, public organizations, and local authorities. The importance of creating an integrated system of national education aimed at training highly qualified teachers – conscious citizens who will become agents of change in education and society – is highlighted.

Thus, patriotic competence is viewed as a strategically important component of the professional development of future educators within the New Ukrainian School. Its formation should be comprehensive – through the combination of theoretical knowledge, emotional and value-based attitudes toward the Motherland, and practical experience in public life.

Key words: to educate, patriotic competence, values, the New Ukrainian School, professional development.

З початком російсько-української війни з особливою гостротою постало питання патріотичного виховання та нагальної потреби у формуванні генерації, яка поділяє національно-патріотичні ідеали. Концепція патріотизму вміщує в себе не тільки глибоку відданість Україні, а й володіння мовою, знайомство з культурною спадщиною, історією України та рідного регіону, шанування та передачу наступним поколінням традицій і звичаїв, прагнення до зміцнення та оборони державного суверенітету й незалежності. Такі риси особистості, як доброчесність, порядність, старанність, людяність, сприяють формуванню молодого покоління й розвитку держави відповідно. Відтак формувати її слід з дитинства. До цієї роботи повинна докладатися сім'я, дошкільні й позашкільні навчальні заклади, школа – загальна середня та вища – та інші інституції.

Патріотична компетентність являє собою комплексну особистісну якість, що включає в себе такі складові елементи, як патріотизм, моральні принципи, правова свідомість, політична обізнаність та ділова ініціативність [7].

Школярам слід розповідати про національну ідентичність, плекати в них повагу до державних символів, навчати цінувати українську культуру, спонукати вчити історію України. Тож формування у майбутнього вчителя НУШ патріотичної компетентності посідає вагомe місце.

Мета статті – дослідити формування патріотичної компетентності у майбутнього вчителя Нової української школи.

У філософському розумінні, патріотизм розглядається як усвідомлення власної відповідальності щодо виконання громадянських зобов'язань

у різних сферах життя: вдома, у професійній сфері та у вільний час. Орієнтація на рідну землю та її народ повинні поєднуватися.

«Патріотизм – це позиція особистості, яка характеризується почуттям любові до вітчизни, готовністю до практичної діяльності заради втілення в життя державних інтересів та ідеалів, повагою до законів держави та ототожненням власних інтересів з інтересами держави, в якій проживає особистість» [4, с. 5].

За словами педагога Г. Ващенка, існують стихійний і свідомий форми патріотизму. Стихійний патріотизм проявляється як несвідоме відчуття любові до рідної мови, традицій, природи та співвітчизників, що властиве людям, які тривалий час проживають на одній території та ідентифікують себе з її народом. На противагу цьому, свідомий патріотизм характеризується чітким самовизначенням як частини етносу, активним вивченням рідної мови та культури, а також формуванням національної самосвідомості [1, с. 285–288].

А. Гаврилюк у своїх дослідженнях розглядає національно-патріотичну складову як важливу частину професійних компетентностей студентів, які опановують турирознавчі спеціальності, виділяючи при цьому поняття патріотичної компетентності. У її роботі аналізуються структурні елементи цієї компетентності у фахівців сфери туризму, серед яких: загальнолюдські цінності, що ґрунтуються на українських принципах софійності, володіння рідною мовою, україноцентризм, національно-культурна обізнаність, працьовитість, об'єднані патріотичними почуттями, самоусвідомленням та активною діяльністю. Дослідниця аналізує процес становлення

патріотичної самосвідомості у майбутніх фахівців з туризму та зазначає, що цей процес має відбуватися через отримання знань з історії, культурології, місцевого краєзнавства та лінгвістики, осмислення національної самоідентифікації та духовне зростання [2, с. 105].

Услід за вченою М. Качур ми визначили такі критерії та показники патріотичної компетентності:

- когнітивний (знання українських звичаїв і традицій, відомих пам'яток фольклору та творів мистецтва, історичних фактів);
- діяльнісний (бути ввічливими, працелюбними, організовувати та брати участь у проєктній діяльності).
- емоційно-мотиваційний (бажання знати про історію, культуру, державні символи України).

Науковиця виокремлює етноідентифікаційний (усвідомлення національної ідентичності) та полікультурний (толерантне ставлення до інших народів, які живуть в Україні) компоненти [6, с. 8].

В. Гарнійчук аналізує патріотизм, виділяючи такі складові: когнітивну (володіння знаннями), емоційно-мотиваційну (система гуманістичних цінностей, особисте ставлення), рефлексивну (самоідентифікація як патріота) та діяліснну (участь у громадському житті, дотримання правових норм, виконання покладених обов'язків, самостійна організація та розвиток патріотичних якостей) [3, с. 123–126].

Т. Маланюк, досліджуючи патріотичне виховання, акцентує увагу на когнітивному (знання про сутність патріотизму та Батьківщини, а також патріотичні взаємини) та емоційно-мотиваційному (виконання обов'язків, повага та любов до національних звичаїв) критеріях. На думку дослідниці, патріотична вихованість є комплексною характеристикою, що визначається сформованими патріотичними якостями, а також системною рисою особистості, якій властиві відповідні якості, патріотичні почуття, переконання та цінності [8, с. 20–22].

О. Жаровська [5] у своїх працях розглядає патріотичну вихованість, виокремлюючи її когнітивний, діялісний та мотиваційний аспекти. Т. Філімонова та С. Якименко [10] підкреслюють важливість трьох компонентів у патріотичному вихованні: когнітивного, мотиваційно-емоційного та діялісно-поведінкового.

Нова українська школа має на меті не просто передавати знання, а й розвивати в учнів ключові компетентності, необхідні для успішної самореалізації в житті. Позитивні зміни в Україні стануть можливими завдяки активним, наполегливим та

свідомим громадянам, які вміють творчо мислити та знаходити рішення складних проблем. У стратегічному документі «Концептуальні засади реформування середньої школи» випускник НУШ постає як особистість, новатор та патріот. Серед ключових елементів формули НУШ – формування компетентностей і цінностей, співпраця між учнями, педагогами та батьками, орієнтація на потреби дитини, використання сучасних навчальних інструментів та вмотивований учитель.

Крім того, формула НУШ включає оновлений зміст освіти, виховання ціннісних орієнтирів, високомотивованого вчителя, партнерські відносини між педагогом та учнем, принцип дитиноцентризму та створення прогресивного освітнього простору [9, с. 6–9]. Відтак майбутній вчитель НУШ повинен володіти спектром компетентностей, зокрема патріотичною, щоб передавати свої знання, навички школярам.

Для формування патріотичної компетентності дієвими будуть такі методи. Перше – залучення студентів до органів самоврядування із регулярним наставництвом і контактом з боку куратора. Наприклад, можна з певною періодичністю проводити зустрічі з лідерами студентського самоврядування, де будуть проаналізоване зроблене й поставлені наступні цілі. Цей підхід допомагає студентам відчувати свою причетність до прийняття рішень щодо навчальної програми та умов їхнього проживання й навчання. Крім того, це сприяє формуванню громадянської свідомості, створює атмосферу рівності та надає можливість бути почутим, що є важливим для розвитку лідерських якостей.

Друге – реалізація проєктної діяльності. Практика є ефективним засобом боротьби зі спожицькими настроями. Студенти мають багато цікавих ідей, реалізація яких допоможе їм сформувати лідерські навички, покращить самоорганізацію. Варто залучати студентів і до проведення подій, зокрема патріотичних. Вони залюбки будуть складати сценарії, вигадувати креативи, створювати декорації тощо. Далі куратор вносить корективи.

Третє – створення сприятливих просторів. Наприклад, читальні, бібліотеки, культурного осередку тощо. Важливо, щоб студенти знали, куди вони можуть піти після занять. Також підмітимо, що студентську молодь слід заохочувати й мотивувати, вручати винагороди за зроблене.

Отже, національно-патріотичне виховання студентської молоді в контексті українських реалій необхідно визначити як першочерговий елемент системи вищої освіти України. Для досягнення

цієї мети необхідно об'єднати зусилля та налагодити тісну взаємодію між науковцями, студентською спільнотою та представниками профільних бізнес-структур і місцевих органів влади для зміцнення українознавчих цінностей.

Ключовим елементом професійної компетентності майбутніх вчителів НУШ має стати патріотична компетентність, яка формується на основі патріотичних самосвідомості, активності та почуттів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ващенко Г. Виховання волі і характеру : підручник для педагогів. Київ : Школяр. 1999. 385 с.
2. Гаврилюк А. М. Національно-патріотична складова професійних компетентностей студентів туризмознавчих спеціальностей. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді* : зб. наук. праць. Інститут проблем виховання НАПН України. Вип. 20. Кн. 1. Київ. 2016. С. 99–112.
3. Гарнійчук В. Сутність на основні компоненти патріотизму старших підлітків. *Сучасний виховний процес: сутність та інноваційний потенціал*. 2014. С. 123–126.
4. Духовна-Кравченко О. С. Взаємозв'язок патріотизму та національної ідеї у становленні сучасної держави : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук : спец. 09.00.03 "Соціальна філософія та філософія історії". Київ, 2012. 18 с.
5. Жаровська О. П. Патріотичне виховання студентів педагогічного університету: ціннісно-орієнтаційна складова : автореф. дис. ... пед. наук: 13.00.07. Вінниця, 2016. С. 35–40.
6. Качур М. М. Патріотичне виховання молодших школярів засобами художнього краєзнавства : автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.07. К., 2010. 21 с.
7. Лазуріна Н. П. Патріотизм та національна ідея як ціннісні складові громадянської компетентності особистості. *Вісник Житомирського державного університету*. Випуск 6 (72). Філософські науки. ЖДУ. 2013. С. 32–35.
8. Маланюк Т. З. Патріотичне виховання учнів основної школи засобами туристсько-краєзнавчої роботи : автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.07. Умань, 2015. 22 с.
9. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
10. Філімонова Т., Якименко С. Констатувальний етап дослідження підготовки майбутнього вихователя до патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку. № 4 (59), грудень 2017. С. 529–533.